

Govori pomurskih Hrvata u Mađarskoj

Pomurski Hrvati žive uz lijevu obalu rijeke Mure u jugozapadnoj Mađarskoj, istočno od južnoga dijela gradišćanskohrvatskoga govornoga područja. Njihova su naselja smještena južnije od Velike Kaniže. Svi mjesni govori pomurskih Hrvata u Mađarskoj pripadaju međimurskoj grupi govora zagorsko-međimurskoga dijalekta kajkavskoga narječja, prema klasifikaciji Stjepana Ivšića (Ivšić, str. 676.). Toj skupini pripadaju sela Kerestur, Serdahel, Sumarton, Petriba, Pustara, Mlinarci, Fičehaz, Bajča, Mikloševo Selo, Belezna, Legradske Gorice i dr., te Hrvati u gradiću Letini. U posljednjih su četvrt stoljeća pomurski Hrvati u Mađarskoj privlačili priličnu pozornost istraživača iz Hrvatske, kao i Hrvata u Mađarskoj različitoga profesionalnoga profila, osobito jezikoslovaca, ali i ostalih.

Među prvima valja spomenuti jezikoslovca Ivana Brabeca, vrijednoga istraživača zapadnijih dijelova starije hrvatske dijaspore u Srednjoj Europi. Svoje prvo terensko istraživanje pomurskih kajkavskih govora u Mađarskoj Brabec je izvršio potkraj šezdesetih godina 20. stoljeća. U svojim je tekstovima istaknuo srodnost tih govora s međimurskim govorima u Hrvatskoj, tj. s desne strane Mure. Osobito se osvrnuo na značajku pomurskoga vokalizma koja se ogleda realizaciji dvoglasa razvijenoga od samoglasnika o, a ta realizacija nije u svim govorima ista, pa je npr. u govorima Mlinaraca i Kerestura zabilježio dvoglas uo (širuoka, duojdem itd.), a u govoru Petribe dvoglas ou (npr. poup) (Brabec, 1982., str. 79.-80.).

Brabecovu zapažanju srodnosti međimurskih govora s desne strane rijeke i pomurskih s lijeve strane, pridružuje se i Stjepan Krpan koji je to područje posjetio desetak godina poslije prvih Brabecovih istraživanja. Krpan je zamijetio veliku podudarnost u običajima, mentalitetu, nošnji, narodnim pjesmama i dr. između pomurskih i međimurskih Hrvata (Krpan, str. 114.). Također upozorava da stupanj pomađarivanjima nije u svim selima jednak, pa npr. zamjećuje da je Bajča “gotovo posve pomađarena” (isto, str. 113.), dok su u narodnosnom smislu najistaknutiji Serdahel i Kerestur.

Nakon toga slijede nova, intenzivnija jezikoslovna istraživanja toga područja. Povijest pomurskih Hrvata i njihovih naselja istraživao je, među inim, Josip (Joška) Vlašić, koji je i sam rodом s toga područja. Govor Kerestura, s leksičkoga aspekta, istraživao je jezikoslovac Karlo Gadányi koji je rodом iz toga mjesta, a cjelovitiji dijalektološki opis pomurskih govora izradio je Mijo Lončarić. Ističe naglasnu specifičnost pomurskih i međimurskih govora koja se ogleda u izostajanju oprjeka po intonaciji i dužini naglasaka, pa je na razini riječi relevantno samo mjesto naglasaka (Lončarić, 1997., str. 200.). Osobitu pozornost posvećuje vrlo složenom samoglasničkom sustavu razmatranih govora (isto, str. 201.-202.). Pri analizi morfoloških značajki, npr. padežnih oblika i glagolskih oblika, također dolaze do izražaja pojedine specifičnosti samoglasničkoga sustava, pa se npr. pri izgovoru nominativa jednine žena realizira otvoreno e, a pri izgovoru genitivnoga množinskoga oblika žen “obično” e (isto, str. 204.).

Za leksikološka je istraživanja posebice zanimljiva studija Marije Petrič o utjecaju mađarskoga jezika na serdahelski govor, ponajprije na leksičkoj razini. Na zanimljiv način piše o načinima adaptacije mađarskih glagola i imenica u hrvatski morfološki sustav, tj. u morfološki sustav serdahelske pomurske kajkavštine. Pritom navodi veći broj riječi koje imaju mađarske

osnove i hrvatske nastavke (npr. kečka < mađ. kecske u značenju koza) (Petrič, str. 124.), a mnoge od njih također i hrvatske sufikse (npr. barnast < mađ. barna u značenju smeđ) (isto, str. 122.). Svakako valja istaći da taj rad sadrži i mali aneksni kajkavski dijalekatni rječnik s izraženim elementima etimologijskoga karaktera (isto, str. 120.-128.). Premda sadrži svega tristotinjak rječničkih natuknica i premda je etimologijskoga značaja, taj je aneksni rječnik značajan prilog kajkavskoj dijalekatnoj leksikografiji, jer je to jedan od rijetkih objavljenih malih rječnika jednoga izvornoga kajkavskoga govora. Još veću važnost tom aneksnom rječniku daje činjenica što donosi leksičku građu iz jednoga pomurskoga mjesnoga govora, jer pomurski kajkavski govori u Mađarskoj do sada nisu leksikografski obrađeni, kao ni međimurski govori u Hrvatskoj. Značajnija djela iz pomurske i međimurske kajkavske leksikografije tek očekujemo.

Literatura

BRABEC, Ivan

Hrvati uz Muru i Dravu te u Vedešinu, Ljetopis JAZU, knj. 74., Zagreb, 1970., str. 495.-500.

Kajkavci u dijaspori, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 6., Zagreb, 1982., str. 77.-84.

IVŠIĆ, Stjepan

Jezik Hrvata kajkavaca, u: Izabrana djela iz slavenske akcentuacije, München, 1971., str. 641.-682.

KRPAN, Stjepan

Od Karaša do Biferna, Zapisi o Hrvatima u Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Austriji i Italiji, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.

KRPAN, Stjepan

Pomurski Hrvati u Mađarskoj, Kaj, god. XXV., br. 4., Zagreb 1992., str. 53-62.

LONČARIĆ, Mijo

Kajkavština u Mađarskoj, Kajkavski zbornik, Zlatar, 1996., str. 35.-43.

Kajkavština u Mađarskoj, u: Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, ur. Stjepan Blažetin, knj. 2., Pečuh, 1997., str. 198.-219.

PETRIĆ, Marija

Mađarski leksički elementi u govoru serdaheljskih Hrvata, Etnografija Hrvata u Mađarskoj, knj. 5., Budimpešta, 1998., str. 93.-111.

VLAŠIĆ, Josip

Nadimci zaladskih Hrvata, Etnografija Hrvata u Mađarskoj, knj. 5., Budimpešta, 1998., str. 113.-131.

VULIĆ, Sanja

Hrvatski govori u Mađarskoj, Matica, br. 1., Zagreb, siječanj 2000., str. 46.-47.

ŽIŠKOVIĆ, Ivica

Cvijet sa sedam latica (O Hrvatima u mađarskom Pomurju), Hrvatski kalendar 1995, Budimpešta, 1994., str. 31.-33.

Naknadno dodano:

Stipan Blažetin, Lirske narodne pjesme pomurskih Hrvata u Totszerdahelyju, Kajkavsko-čakavsko razmeđe, Kajkavski zbornik. Izlaganja na znanstvenim skupovima u Zlataru 1970-1974., Narodno sveučilište "Ivan Goran Kovačić", Zlatar, 1974., str. 117.-123.)
(Nalazi se u krajnjem desnom ormaru na poslu.)

- Bernadeta Blažetin, Svadbeni običaji u Serdahelu, Hrvatski kalendar 2007, ur. Branka Pavić Blažetin, Budimpešta, 2007., str. 162.-163.
- Ivan Brabec, Čuvene izreke keresturskih vojnika, u: Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, knj. 2., Pečuh, 1997., str. 176.-179.
- Károly Gadany, Poljoprivredni leksik u govoru pomurskih Hrvata, Studia Slavica Savariensia, br. 1., Szombathely, 1993., str. 46.-49.
- Károly Gadany, Pridjevi koji označuju boju u kajkavskom dijalektu zalskih Hrvata, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 10., Zagreb, 1997., str. 143.-148.
- Kerecsényi, E?: Povijest i materijalna kultura pomurskih Hrvata, Budapest, 1982.
- Stjepan Krpan, Pomurski Hrvati u Mađarskoj, Kaj, god. XXV., br. 4., Zagreb, 1992., str. 53.-62. (imam doma)
- Juraj Lončarević, Kratki pregled povijesti Pomurskih Hrvata u županiji Zala u Mađarskoj, Marulić, god. XVI., br. 4., Zagreb, 1983., str. 382.-386.
- Marija Petrić, Strani jezični utjecaji u govoru serdahelskih Hrvata, u: A Mura menti Horvaytok a szayzadok vonzaysayban, Murakerestur, 1999., str. 37.-43.